

Ա Ջ Գ Ա Յ Ի Ն.

ԵԿԵՂԵՑԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ.

Ս. ՄԻԻՌՈՒՆԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆԸ.

Ամսոյս 6-ին առաւ օտեան ժամերգութիւնից յետոյ Մայր Տաճարիս Առաջ Սեղանի վերայ դրուեցաւ ս. Միւռնոնի նոր կաթնայն, որի ինչպէս յայտնի է, նուիրել է Նոր-Նախիջևանցի բարեպաշտ Գասպար Աղայ Կարապետօղլեանը, և այդ օրուանից ամենայն օր ս. Միւռնոնի օրհնութեան համար սահմանուած պաշտամունք է կատարուում:

Այս հնաւանդ մի սովորութիւն է, որից իմացուում է, որ քառասներորդ օրը Տեառն յաջողութեամբ պէտք է կատարուի ս. Միւռնոնի օրհնութեան հանդէսը, որ ըստ բարեհաճ անօրէնութեան Ազգին Սիրեցեալ Հայրիկի և Սրբազնատուր Հայրապետի նշանակուած է առաջիկոյ սեպտեմբերի 14-ին, Խաչվերացի տօնին:

Արարատի ընթերցողները կը յիշեն անշուշտ, որ դեռ անցեալ տարի մայիսին հրատարակուեցաւ թէ սեպտեմբերի 29-ին լինելու է այդ մեծաշուք հանդէսը. սակայն շատ յարգելի հանգամանքներ հարկադրեցին Նորին Ս. Օծութեանը յետաձգել այդ նուիրական Եկեղեցական և Ազգային մեծ հանդէսը և ինչպէս հրատարակուեցաւ Արարատի անցեալ տարուայ օգոստոսի համարում յոյս յայտնուեցաւ, թէ՛ լմօտ ապագայում աւելի յարմար ժամանակ, երբ Մայր Տաճարի ներքին նորոգութիւնը աւարտած և բազմաթիւ բարեպաշտ ուխտաւորաց ընդունելութեան համար ձեռնարկուած պատրաստութիւնները վեր-

ջացած կը լինին, ազգայինք կարժանանան այդ շնորհարարութեան հանդիսին:

Թէև Նորին Սրբութեան շնորհիւ Մայր Տաճարի ներքին վերանորոգութիւնը որոշեալ չափով գէթ այնքան վերջացած է, որ արդէլք չի կարող լինել հանդիսակատարութեան համար, բայց բազմաթիւ ուխտաւորներ ընդունելու համար ձեռնարկուած շինութիւնները դեռ աւարտած չեն, որ հնարաւոր լինի զօհութիւն պատճառել ամեն կողմից գէպի Մայր Աթոս գիմնոզ ուխտաւորաց, որոնք անշուշտ պէտք է ցանկանային վեհափառ Հայրիկի անդրանիկ ս. Միւռնոնի օրհնութեանը ներկայ լինել:

Գուցէ ասեն, թէ կարելի էր ս. Միւռնոնի օրհնութիւնը յետաձգել դարձեալ, բայց ծածուկ չէ ոչոքից, որ ս. Միւռնոնը ահա երկու երեք տարի է, որ ամենամեծ խնայողութեամբ էր գործ զբուում. իսկ այսօր սպառուել է իսպառ: Այս պատճառով ոչ մի հնարաւորութիւն չըկար այլ ևս յետաձգելու մասին մտածելու:

Վերջին ս. Միւռնոնի օրհնութիւնը կատարուել է 1890 թուի սեպտեմբերի 30-ին, սւրբն եօթն տարի է անցել արդէն և շատ բնական է, որ ս. Միւռնոնը սպառուած լինի: Ծշմարիտ է, ի հնումն եօթն տարին մի անգամ էր օրհնուում ս. Միւռնոնը, սակայն վերջին ժամանակներս զրեթէ սովորական է դարձել չորս տարին մի անգամ կատարել այդ հանդէսը. օրինակ՝ 1882-ին, 1886-ին և 1890-ին:

Յոյս ունինք, որ 1902 թուին, Հայոց Ազգի քրիստոնէութիւն ընդունելու ընդ ձեռն ս. Գրիգոր երկրորդ Լուսաւորչին մերոյ և ս. Էջմիածնի հիմնարկութեան 1600 ամեակին Աստուած կը յաջողէ վեհափառ Հայրապետիս երկրորդ անգամ օրհնելու ս. Միւռնոնը և այն ժամանակ Մայր Աթոս պատրաստ կը լինի ընդունելու և սիրաշահելու շատ հազարաւոր ուխտաւորներ, որոնք ըստ ամենայնի միթաւրուած կըմնան, տեսնելով ս. Էջմիածինը վերանորոգուած այնպէս, ինչպէս որ նախադժեւ է Հոգեւոր Տէրը:

Մագլմենք երկուր և քաջաոգջ կեանք մեր Սիրեցեալ Հայրիկին և ազօթինք առ Աստուած, որ արժանացնէ Նորին Ս. Օծութեա-

նը հասնելու այդ փափագելի օրուան և կատարելու մի արժանավայել հանգէս Հայոց ազգի հոգեւոր լուսաւորութեան 1600 ամեակին: Բոլորանուէր սրաիւ զիմենք առ Միաճին Որդին Աստուծոյ, որ իջաւ այս սրբավայրը հիմնարկեց Մայր Եկեղեցին և հաստատեց Հայրապետական ս. Աթոռը, և աղօթենք, որ լրումն տայ մեր ըզձին:

Ամայս կէսին զումարութեմ է Ս. Պետերբուրգում Երկրարանների մի համաժողով, որին մասնակցելու են բոլոր զիտնական աշխարհի երկրարանները: Համաժողովը խումբ խումբ բաժանուելով ուսումնական ծանապարհորդութիւններ է անելու Ռուսաստանի զանազան կողմերը: Մի խումբ, 50 հոգուց բաղկացած, պէտք է գայ դէպի Արարատ և կայցելէ ս. Էջմիածին: Պետերբուրգի կարգադրիչ մասնաժողովը խնդրել է Ազգիս Վեհափառ Հայրապետի աջակցութիւնը: Նորին Ս. Օծութիւնը օրհնելով համաժողովի դործը, բարեհաճեցաւ իւր Դիւանի միջոցով յայտնել մասնաժողովին, որ զիտնական հիւրերը սիրով կընդունուին ս. Էջմիածնում և նոցա ցոյց կը տրուի խնդրեալ աջակցութիւնը:

Սորա համար Նորին Սրբութիւնը կարգեց մի հիւրընկալ յանձնաժողով ընդ նախագահութեամբ Դեր. Տ. Սուքիաս Արքեպիսկոպոսի և անդամակցութեամբ Տ. Ղեւոնդ և Տ. Աշոտ վարդապետաց, որոնք կարևոր պատրաստութիւններ են աւեսնում արժանավայել կերպով ընդունելու զիտնական աշխարհի ներկայացուցիչներին:

Դոր—Վիրապի վանահայր Տ. Պօղոս վարդապետը քանիցս զիմելով առ Վեհափառ Հայրապետն Ազգիս թախանձանօք խնդրել էր իւր Տերութեան և անձնական տկարութեան պատճառով ազատել իւրեան վանահայրութեան պաշտօնից, թողնելով մնալ նոյն վանքում իրրեմիարան: Նորին Ս. Օծութիւնը զիջանելով բազմամեայ աշխատութեան վարդապետի խնդրանաց և ցանկանալով այդ նշանաւոր վանքը իւր համբաւին համաձայն բարեկարգ վիճակի հասած տեսնել, բարեհաճեցաւ կարգել Տ. Հմա-

յեակ վարդապետ Տ. Սարգսեանին հաստատուն վանահայր Դոր—Վիրապ վանքի որպէս զի վանահայրերի ստէպ փոփոխութեամբ վանքի շահերը չմնասուն: Մեկ կըմնայ յուսար, որ վանահայրը կարգարացնէ Նորին Սրբութեան անկալութիւնները նորանից:

Ալէքսանդրապոլի փոխանորդ Տ. Եովհաննէս վարդապետ Շիրակունին՝ տեղի ցրտագին օդից նեղուելով, խնդրել էր Ազգիս Վեհափառ Հայրապետից փոխադրել նորան Դորի նոյն պաշտօնով: Նորին Ս. Օծութիւնը յարգելով նորա խնդիրը բարեհաճեցաւ Ս. Կոնդակով փոխադրել նորան Դորի:

Արցախու թեմի կառավարիչ Տ. Դարեգին վարդապետ Սաթունեանն իւր անձնական տրկարութեան պատճառով տարւոյս ապրիլի 1-ին հրաժարական էր տուել իւր պաշտօնից, ի հետեւում որոյ Նորին Սրբութիւնը բարեհաճեցաւ ընդունել նորա հրաժարականը և յետս կոչեց նորան ս. Էջմիածին:

ՏԱԺԿԱՆՈՒԹ.

ՊԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ և ԱՅԻՆՆԵՐ. — Պանդխտութիւնը հին ցաւ է, մեր այն ցաւերից, որոնց վերաորշափ և խօսքեր գեռ քիչ է, գեռ էլի բան կըլինի ասելու: Թէպէտ Կանդխտութիւնն հին է, բայց սոսկալի կոտորածները ահագին զարկ տուին և տաճկահայերն սարսափահար սկսեցին հազարներով դուրս թափել, փախչել իրենց երկրից: Պանդխտութեան պատճառով երկիրն աւելի երեսից ընկնում է և մնում է անմշակ, ուստի և արգիւնաբերութիւնն ու առևտուրն ընկնում է, բնակչութիւնը սակաւանում է, աղքատութիւնն աւելանում: Երկրում մնում են անտէր որրեր, անտիրական այրի կանայք, իսկ պանդխտը յաճախ գրտում փչանում է, մանաւանդ վատ շրջաններ ընկնելով մոռանում է տուն ու տեղ, կին ու զաւակ: Պանդխտութեան պատճառը թէ հնումը և թէ նորումս միևնոյնն է, երկրի մէջ տիրող անկարգութիւնը, սանձարձակութիւնը, աւաղակութիւնը, կաշառակերութիւնը, գոյքի և կեանքի անապահովութիւնը, ծածկակայստանում այս բոլոր բարիքները լի ու լի են, ուստի և պանդխտութեան առաջն երբէք կարելի չպիտի լինի առնել, եթէ չվերանան այդ սարսուռ աղբոյ չարիքները, այն չարիք-

ները որոնք լսողին անցամ ահաբեկում են։ Ի զուր տեղը Վասիս իւր 193 թուի առաջնորդողով պատէ պատ է ընկնում և մեղադրում հայերից նոցա։ Երոնք իբրեւ թէ Բուլղարիա կամ մանաւանդ Ռուսմանիա ընկնելով երկրի թեթեւ լարքերից բռնուած։ ազատուած։ այլևս չեն ուզում վերադառնալ հայրենիք։ և երեսի վերայ են թողնում իւրեանց ընտանիքը։ Այս այսպէս չէ։ հայն ի ընէ ընտանեւեր է։ ի ծնէ իւր հոգն ու ջուրը սիրող է։ Ո՞վ կարգադրել է Առաքել Դաւրիժեցու Հայոց Շահարասի ժամանակ դէպի Պարսկաստան եղած գաղթի օրտառու չնկարագրերը։ և Տարաշամիի ս. նախապիկայի Ստեփան վարդապետի «Ողբ Բուլղարացի»-ն։ նա չէ կարող արգարացի համարել Վասիսի առաջնորդողի ասածը։ Այսօր էլ հայը նոյնն է։ նոյն իսկ այս տաղնապալից ժամանակ։ երբ երկրում քրդի սուրն է ամեն տեղ շողշողում։ երբ դեռ թաց են հայի հարազատների արեամբ ներկած դաշտերն։ այսօր էլ։ կրկնում ենք։ նա սիրով թողնում է Վովկաքը և անձկութեամբ դիմում է դէպի հայրենիք։ ամենեւին չմտածելով թէ այնտեղ նորան սպասում է արիւննուշտ քիւրդը։ արիւնարբու չեղքեղը։ մոլի։ դաղանացած և արիւնածարաւ թիւրք խուժանն ու «գեաւուր բուղան» բաշխողուկների վաճառքը։ Բայց ինչ ենք տեսնում։ ողորմած սուլթանի ներկայացուցիչ Ղարսի հիւպատոսն (ինչպէս և չենք կասկածում որ միւսներն ևս) անցագիր չէ տալիս տաճկահայ մշակին հայրենիք վերադառնալու և առանց անցագրի անցնողներին բանտարկում է և ին Բայազէտի բերդում։ Արդ որին է մեղքը։ հայ գիւղացունը։ մշակ պանդուխտինը։ որ նոյն արեան ծով դարձած հայրենիքն է շտապում վերադառնալ։ թէ բարեխնամ թուրք կառավարութեանն։ որ իւր հպատակներին դուրս է փախցուցել իրենց բնիկ երկրից և այսօր էլ ամեն տեսակ արգելքներ է յարուցանում։ նոցա առաջը կտրում։ բանտարկում և բանտերում արեից զրկում։ Պէտք է աւելի լրջութեամբ մտածել և յանցանքը իւր տեղում որոնել։ Մենք չենք կարող ասել։ թէ այս դէպքում ինչ կարող է անել Ա. Պօլսի պատրիարքարանը։ բայց աշխարհ զիտէ թէ ինչ կարող էր և պէտք էր ու պարտական էր անել բարեխնամ թուրք կառավարութիւնը և ողորմած սուլթանը։ բայց չեն անում։ Չեն անում։ որովհետեւ Աստուած խելքներն առել է։ իսկ Աստուած ում որ ուզում է պատժել։ նախ յիմարանում է։

ՈՐՐԵՐ ԵՒ ՆՈՅՄ. ԴԱՍԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ. * — Միքանի

բարեսէր Ամերիկացիք վերջին դրամական տաղնապի պատճառով որոշած էին առ ժամանակ ամսական 10 օսմանեան ոսկի նուիրել յօգուտ Աղգային հիւանդանոցի տարաբախտ որբերի։ որ տեւց ց ամիս։ Սակայն բողոքականների ազգապետ Յակովբ Էֆէնզի Պոյեաճեանի միջնորդութեամբ Ամերիկեան Պօստ ընկերութեան գանձապահը յանձն է առել շարունակել այն վճարը յանուն մի քանի այլ մարդասէրների։

— Մեր ընթերցողների մանաւանդ հարուստ հայերի ուշադրութիւնը հրաւիրում ենք Բայրը — Հաուզի մէջ գումարուած միսիոնարական ժողովի որբերի կրթութեան և նոցա կրօնական պարտականութեանց կատարման մասին արած որոշման վերայ։ Այս որոշումը։ որ ամբողջապէս յառաջ ենք բերում այստեղ ընգծելով յատկապէս այն տեղերը։ որոնցից պարզ երևում է թէ միսիոնարները մարդասէր Եւրոպացիներից ստացած գումարները գործ են ածում իրենց կրօնական առաքելութեան նպատակների համար։ որոնք չեն ուզում ծանաչել որ հայ որբերի կրօնական դաստիարակութիւնը։ հայ եկեղեցու ոգւով կրթելը հայ հոգեւորականութեանն է վերաբերում։ այլ օգտուելով հանգամանքից պիտի հային հեռացնեն մայրենի եկեղեցու ծոցից և օտարացնեն։ Սորա առաջը կարելի չէ առնել։ որբերին օտար դաստիարակութիւնից հեռացնելով հացից էլ զրկել։ այլ միայն ազգի հաշուով որբանոցներ բանալով։ որով թէ մեր աղգային արժանապատուութիւնը պահպանած կրկինենք և թէ ամենայն իրաւամբ հային կարող ենք հայ հոգեւով կրթել և Հայաստանեայց եկեղեցուն հաւատարիմ դաւակներ մեծացնել։

Ահա այն որոշումը.

«Նկատելով։ որ հայ եկեղեցուն մէջ զօրեղ փափաք մը կարտայայտուի ապահովութիւն մը ձեռք բերելու թէ Լաւաւուրական հայ որբերը մարգասիրաբար խնամելու քօղին տակ Ամերիկացի միսիոնարք կրօնափոխութեան ազդեցութիւններ ի գործ պիտի չդնեն անոնց վերայ։ Արեւմտեան Թիւրքիոյ միսիոնարութիւնն այս տղոց հետ վարուելու խնդրոյն վերայ իբրեւ հիմնական կանոն հետեւեալ սկզբունքները կը հռչակէ։ անոնց ընդունելութիւնն յանձնարուելով ոչ միայն Արեւմտեան միսիոնարութեան զանազան կայաններուն։ այլև Ամերիկեան Պօրթի միւս միսիոնարութիւններուն ի Թիւրքիա։

1. «Ամերիկացի միսիոնարաց ձեռքը գտնուած դրամներով պահուող որբանոցներն ի հարկի պիտի ետ առնուց խմամբն եւ հսկողութեան ներքի ըլլան բոլորովին.

ներ խնդրած է։ որպէս զի մի օրիորդական դրպրոց բացէ։ Մուշի հայուհեաց վարժարանի շրջանաւարտ աշակերտուհիները իրենց ստորագրութեամբ այդ մասին մի խնդրագիր են ուղարկել նոյն ընկերութեան տնօրէն ժողովին։

* Մուշի վիճակի վանահայր — Առաջնորդական փոխանորդ Վարդան վ. Յակովբեան մօտերս ս. Վարդապետի վանքը պիտի երթայ։ առ այժմ 20 որբերի համար բացուելիք որբանոցի ծրագիրն ուսումնասիրելու համար։ Հայր-սուրբ մասնաւոր պաշտօնագրով Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր միջնորդութիւն

Դրամոց գործածման և դատարարութեան գրութեան ու մեթոդներու ընտրութեան համար անոնց լիակատար պատասխանատուութիւնն է եական պայմանն, որով նուիրատուք այս հպատական դրամ յանձնած են անոնց (?)։ Բայց աստի, այս հաստատութեանց մէջ ստացիմ միջամտութիւն և պատասխանատուութեան բաժանում՝ նոյն իսկ տղոց մօքին ու բնաւորութեան վերայ վնասարեք ազդեցութիւն յառաջ պիտի բերէր։

2. «Այս որբեր ըստ մեծին մասին կուգան մեր երկար ժամանակէ ի վեր հաստատուած դպրոցներուն շրջանակին մէջ. հետեւապէս անոնք էլ պէտք է ենթակայ ըլլան նոյն սկզբունքէն որով կը կառավարուին այն դպրոցներ, այն սկզբունքն ըսել կուզենք որով աշակերտաց քրիստոնէական ընդարձակ զարգացումը պէտք է փնտռուի անոնց հոգւոյն և մօքին մէջ. լեզուի և գիտութեան ուսուցման հետ հետ անոնց աւանգուին առողջ բարոյական և Յիսուս Քրիստոսի առաջնորդութեան բոլորանուէր անձնատուր ըլլալուն կարեւորութիւնն, իրբէ միակ հիմ ուղիղ կենցաղաւարութեան և ուղիղ մտածման, այս նպատակաւ Եստուածաշունչը մեր կողմէ գործածուելով իրբէ համայն քրիստոնէից հաւասարապէս ընդունելի հեղինակութիւնն, բայց ասոնց աղանկային կամ յանուանական ուսուցման, * և խնամով զգուշանալով քրիստոնէայ եկեղեցիները բաժանող խնդրոց վիճարանութենէն։

3. «Քրիստոնէական ջերմ սէր և արտաքին համակրանք զգալով հայ Լուսաւորչական եկեղեցւոյն ** համար, և բաղձալով միմայն իր ամենաբարձր բարգաւաճման, մեր կարծիքն է որ ծայրագոյն հոգ պէտք է տարուի ապահովելու համար որ Լուսաւորչական որբերն. — իրենց բարեկամաց կողմէ բողոքական տեսչութեան ներքէ գտնուող որբանոցներ դրուած ըլլալուն համար. — նուազ հայ չըլլան, լեզուով *** իրենց ժողովուրդը սիրելով, կամ ուղղակի պատրաստուելով օգտակար անդամներ ըլլալու այն հասարակութեան որուն կը պատկանին, եւ այս որբանոցներն տնօրէնք պէտք է լաւ ընդունելութիւն անեն որբանոցներ այցելող հայ կրօնականներու և աշխարհականներու։ Այսպիսի ընթացքով մը կրնանք ակնկալել որ ամեն արդարադատ և լրջամիտ մարդոց հաւանութեան և բարոյական աջակցութեան պիտի արժանանանք։ (?!?)

4. «Մեր հակողութեան ներքէ գտնուող որբանոցներուն մէջ Լուսաւորչական կրօնին կողմէն կրօնա-

* Հայոց եկեղեցուն է անշուշտ ակնարկում, չէ որ դոքա հայոց որբեր են։

* Հայոց եկեղեցին Լուսաւորչական չեն կոչում իրենք հայերը, այլ պարզապէս Հայոց կամ Հայաստանեայց եկեղեցի։

** Իսկ հայի կրօնական իւր եկեղեցու հաւատով կրթուելն ուր մնաց։

յին կրօնական աւանդումն ընդհանրապէս զործադրական լայնի գնուի։ Բայց տղոցմէ անոնք որոնց խնամակալները փափաքեն՝ պէտք է թողադրուեն Լուսաւորչական եկեղեցին ներկայ ըլլալու կիտակ առաւօտներ և շարաթամէջ յաւար դասուած մասնաւոր տիպիներով։ Նախամեծար կը դատենք որ եկեղեցի տարուին և անդի բերուեն որբանոցէն մէկու մը ձեռամբ, Այն միջոցներուն տղայք ի հարկէ եկեղեցին պիտի ընդունեն կրօնային այնպիսի կրթութիւն զոր կղերք փափաքի տալ, և խոստովանուելէ պիտի չարգելուեն մեր կողմէ, միեւնոյն ժամանակ ձեռքային արքեր պայմաններ կը պահանջեն որ շատ մը այնպիսի մանրամասնութիւնք բողոքին զանազան որբանոցներու ձեռեկներուն դատողութեան, որոց ընթացքին կանոնք պէտք է ըլլայ՝ չաշխատել տղայք անջատելու իրենց արդի եկեղեցական կապակցութիւններէն։

5. «Մեր տեսութեամբ, Լուսաւորչական վանեւոր մէկ միայնութեան մեծամբ որբերի խնամաւորութիւնը, կամ միայնութեան և Լուսաւորչական կրօնին մեծամբ ընկերակի կամ հաւաքական նիւտրականն ո՛ր և է ձեւ որբանոցներուն վերայ՝ առ այժմ թաղմալի կամ գործադրելի բաներ չեն, հիմա մեր ձեռքին մէջ գտնուող դրամներն ալ մեր կողմէն չեն կարող գործածուել մեր հսկողութեան ներքէ չը գտնուող որբանոցներու համար օգնելու, թէեւ կը յօժարենք Լուսաւորչական այնպիսի հաստատութիւններին փոխանցել, ո՛ր և է գումարներ, զորս նուիրատուք յատկապէս այն նպատակաւ զրկեն։

Այս խնդիրը գեռ շատ ջուր կը վերցնի, այն յայտարարութեան տմեն մի բառն անգամ արժէք ընդգծել և ուշի ուշով խորհել այդ մասին. հեղեղից ազատուելով կրակի ենք մատնուելու, եթէ չշտապենք մերովսանն որբերի համար խնամք տանել և նոցա հայ կրթել հայոց վանքերում, այն վանքերում որ խնդրանէ միշտ պատասպարել են հայ ժողովուրդը, խնամել և միտմարել, Որչափ առաւել ևս անհրաժեշտ է այս տարնապալից օրերում, հայութեան այս ճգնաժամին աշխատել. էլ չասենք թէ հոգեւորականութեան պարտքն է այս և աշխարհականներս ձեռքերս ծալած մի կողմ քաշուենք, այլ ձեռք ձեռքի տուած հարուստ և աղքատ, կին արմատ և տղամարդ հոգեւորական թէ աշխարհական միասին գործելու. «Հարուստ ո՞ր օրուան ոսկիդ զիգել ես, առ ի՞նչ ազգասէր ազգդ սիրել ես։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԳՈՐԾ. — Մասին լրագրի յունիս և յունիս մասուայ համարները լի են թէ Կ. Պօլսում և թէ գաւառներում տեղի ունեցած տղայոց և օրիորդաց դպրոցների հարցաքննութեանց հանդէսներով, Այս մասին մեր Տաճկահայ եղբայրներին այս կասենք, որ պէտք է զանազանել դպրոցական հանդէսները, քննութիւնից, Դպրոցական հանդէսների առիթներ շատ կան, այսպէս ազգային տունքին, դպրոցների բացման, ուսումնական տարիների

աւարտման ժամանակ. բայց քննութիւնները չը պէտք է հանդիսի կերպարանք ստանան: Արդէն ամեն տեղ աշխատում են նոյն իսկ վերջ տալ ոչ թէ հանդիսաւոր, այլ նոյն իսկ նեղ շրջաններում տեղի ունեցող դպրոցական քննութեան, այն ինչ մեր Տաճկահայ եղբայրները դպրոցական քննութիւնները մրցման ասպարէզ են դարձնում ու վաղուց ի վեր դպրոցներից մերժուած պարզաւարժութիւնները դեռ տիրում են Տաճկահայոց դպրոցներում: Աշակերտին պէտք է սովորեցնել որ պարտաճանաչութիւնը, առաքինութիւնը վարձի կարօտ չէ: ուսուցչի կամ դպրոցի վարչութեան քաջալերական մի խօսքը և գովեստն արդէն աշակերտը պէտք է իսկական վարձատրութիւն համարէ: պարտաճանաչութեան և առաքինութեան առ հասարակ ոսկով կամ թէկուզ պարգևներով կշռելու միտքը բոլորովին պէտք է հեռու լինի աշակերտի մտքից:

Չնայելով որ ուսումնական տարին վերջացնում է, բայց մեր Վ. Պօլսոյ Ուսումնական խորհուրդը անխնջ զբաղուած է դպրոցական գործով: ամեն կերպ ջանքեր են լինում այդ կողմից: ուստի մենք ուրախութեամբ Արարատի մէջ յառաջ ենք բերում այդ մասին եղած որոշումները, քաղելով Մասիսի 172—195 համարներից:

— «Մանկապարտէզի» և «տարրական նախակրթարանի» կրթական ծրագիրը, որ պատրաստած էր նախորդ Ուսումնական Խորհուրդը, ընդ ատենապետութեամբ Պերպլերեան Ռէթէոս Էֆենդիի և ի ձեռն իւրաքանչիւր ճիւղի յատուկ մասնագէտների և վերջին անգամ ներկայ Ուսումնական խորհրդի կողմից վերաքննուելուց և ինչինչ բարեփոխութեամբ ընդունելուց յետոյ ներկայացուած էր Վետր. Վարչութեան ժողովին ի վաւերացումն: Արդ խառն ժողովն ևս այդ ծրագիրն վաւերացուցած և ըստ այնմ նոցա հրատարակութիւն վերջացած լինելով, Խորհուրդն որոշեց գործադրութիւն դնել, Վ. Պօլսի և գաւառական տարրական նախակրթարանների մէջ յառաջիկայ սեպտեմբեր 15-ին:

— Դոկտոր Տաղաւարեանի առողջապահութեան դասագիրքն ևս որոշել է Ուս. Խորհ. ընդունել ազգային վարժարաններում:

— Խորհուրդն ըստ տրամադրութեան կազմութեան կանոնագրի զրաղեցաւ նաև շրջանաւարտների ինչպէս նաև դպրոցական դասադրների քննութեան համար կազմելիք մասնաժողովների խնդրով:

— Ուսումնական Խորհուրդն արդէն պաշտօնապէս ծանուցել է, որ դպրոցական նոր տարեշրջանին այն 1897-ի սեպտեմբերին ոչ որ արտօնութիւն ունի ազգային վարժարաններում, սկսեալ մանկապարտէզից, ուսուցչութիւն անելու, առանց Ուս. Խորհրդի տուած պաշտօնական վկայականի:

Ուսուցչութեան իրաւունք ստանալու համար «ներկայացող ընտրելիք պարտ են Վուսուցչութեան

ընտրելեաց քննութեան հրահանգի» Բ.-րդ յօդուածի տրամադրութեան համաձայն, խնդրագրով մը Յանձնաժողովին ներկայացնել:

1. — Իրենց մկրտութեան վկայականը:

2. — Իրենց դպրոցական վկայականը, ու իրենց բնական թաղին աւագերէցուն ու թաղական խորհրդոյն վկայութիւն իրենց վարուց ու բարուց մաքրութեան մասին, եթէ օգնական—ուսուցչի վկայական կուզեն ստանալ:

3. — Իրենց օգնական ուսուցչի վկայականը, եթէ կուզեն գլխաւոր դաստիարակ կամ մասնագէտ ուսուցչի վկայական ստանալ, ինչպէս նաև այն վարժարանաց, յորս պաշտօնած են, թաղ. խորհրդոյ ու Հոգաբարձութեանց վկայութիւնն, իրենց բարւոք պաշտօնավարութեանց մասին:

4. — Համառօտ տեղեկութիւն մը իրենց անցեալ զրաղմանց ու պաշտօնավարութեանց վերայ:

5. — Եթէ ընտրելիք գաւառացի են, Աւագ երիցանց ու թաղական խորհրդոց վկայութիւնք պարտին հաստատուած ըլլալ իրենց վիճակին Ազգ. Վարչութեանն կամ ս. Առաջնորդէն:

— Անի, Եօզկատի և Էփերիկի ազգային աղքատ վարժարանների համար դասագրքեր խնդրուած լինելով՝ Ո. Խորհուրդն յետ նկատողութեան որոշեց յղել այդ գրերը գրաքննական յանձնաժողովին ի տնօրնութիւն կարեւորին:

— Ո. Խորհուրդը նոյն կարգադրութիւնն արել է Պիրէճիկի և նորա շրջակայքի ազգային աղքատ վարժարանների նկատմամբ:

— Ուսումնական Խ. Պօլսի բոլոր ազգային վարժարանները մի քանի շրջանակների բաժանելով պիտի յանձնէ:

Ա. — Կազմական կանոնագրի և կրթական ծրագրին ճշդիւ գործադրութեան ի մօտ իսկիւ յանուն Ուսումնական Խորհրդոյ:

Բ. — Իւրաքանչիւր կրթական Տեսչի պարտաւորութիւնն է իւր շրջանակին մէջ գտնուած զըպրոցներն այցելել, ամեն մի դպրոց շարժը երկու անգամ կամ գէթ մի անգամ ըստ կարեւորութեան և հարկի * և ամեն ամիս տեղեկութիւն հաղորդել Ուսումնական Խորհրդին այս կամ այն դպրոցի մէջ կրթական ծրագրին և այլ պաշտօնական հրահանգների գործադրութեան նկատմամբ:

Գ. — Մայրաքաղաքի և արուարձանների բոլոր թաղային վարժարանները բացուած են այժմ երեք մասի շրջանակից և ամեն մի շրջանակ յանձնուած է մէկ մէկ կրթական այցելու տեսչի հսկողութեան, որոնք պատասխանատու են առ Ուսումնական Խորհուրդը:

* Հեռաւոր վայրերի համար կիսամակայ այցելութիւն բաւական կը համարուի թէ մէկ անգամից աւելի այցելելու սովորական հարկ չի ծագի:

Դ. — Կրթական Տեսուչները որ այժմ երեք են թուով, ի հարկի կարող են խորհրդակցել դրացական ամեն կարգի խնդիրների վերայ, բայց իւրաքանչիւրն ազատ է, կազմական կանոնագրի ԽԲ. — Բոլ յօգուածի որ և է դիտողութիւն անել իւր շրջանակին վերաբերեալ դպրոցի մէջ, այն պայմանով որ անմիջական տեղեկութիւն հաղորդէ Ուսում. Խորհրդին:

Ե. — Կրթական այցելու Տեսուչ եղող անձը պարտի 1. առնուազն տասն տարի կրթական պաշտոն վարած լինիլ իրրեւ մանկավարժ — դաստիարակ կամ իրրեւ օգնական — մասնագէտ ուսուցիչ և 2. իւր ուսուցչական պաշտօնավարութեան միջոցին բարի վարքի տէր եղած լինել ըստ վկայութեան թաղական խորհրդի, կամ դպրոցական պաշտօնավարութեան:

Զ. — Իւրաքանչիւր կրթական Տեսուչ շաբաթական վեց կէս օր պարտի նուիրել իւր պաշտօնին և փոխարէն կստանայ Ուսում. Խորհրդի կողմից սահմանեալ ամսաթոշակը, տարին անընդհատ տասն երկու ամիս:

Է. — Կրթական Տեսուչներն երբ հրաւիրուին կամ իրենք հարկ տեսնեն ներկայ կը գտնուին Ուսում. Խորհրդի նիստերին, ուր թէպէտ քուէ չունին, բայց կարող են կարծիք յայտնել դպրոցական ընդհանուր կամ մասնաւոր խնդիրների վերայ առաջարկութիւն բերել և այլն:

Ը. — Կրթական Տեսուչք առ առաւելն երկու տարուան համար պայմանագրութիւն են կնքում Ուսում. Խորհրդի հետ. բայց եթէ իրենց պաշտօնավարութեանց միջոցին հաստատեալ կանոնների և պաշտօնական հրահանգների հակառակ ընթացք ցոյց տան, յետ կրկին ազդարարութեան կարձակուին իրենց պաշտօնից և չեն կարող որ և է իրաւունք պահանջել Ուսում. Խորհրդից:

Թ. — Եթէ կրթական Տեսուչներից մինն ուզի հրաժարիլ իւր պաշտօնից առանց պայմանաժամն աւարտելու, պարտի գէթ երկու ամիս առաջ զեկուցանել Ուսում. Խորհրդին, հակառակ պարագայի մէջ՝ իւր կրկին ամսականների գումարին չափով տուգանք պարտի տալ: Ըյս տուգանքի վճարման համար պարտի կախաւ մի երաշխաւոր ցոյց տալ:

Ս. ՊԱՏԻՄԱՐԴ. — Քրանսացւոց ազգային տօնի աւթիւ պատրիարքական փոխանորդ Գաբրիէլ Ժ. վ. ձեւվահիրճեան և Խոսրով վ. Պէհրիկեան Բերայի Քրանսական գեղականատունը երթալով Ս. Պատրիարք Հօր շնորհաւորութիւնները հաղորդեցին Կամբոնին:

— Բարկէն վ. և Ներսէս Միհրանեան էֆ. Ռուսմանական ընկերութեան Մեթէոր շոգենաւն երթալով Ս. Պատրիարք Հօր կողմից ողջ երթ մաղթեցին պապական նուիրակ Բօնէտտիի, որ Պալերմոյ կերթայ:

— Խառն ժողովի մի նստի մէջ բոլոր անգամների հաւանութեամբ որոշուեցաւ եկեղեցական մի կարեւոր խնդրի նկատմամբ պատրաստուած թագրիրները Բ. դուռը յղել:

Թէ ի՞նչ է այս խնդիրը, որին բոլորը միաբան հաւանել են, մեզ անյայտ է մնում: մի բան միայն պարզ է, որ մեր ազգային վարչութիւնն ուզում է դործել և ուր որ իւր իշխանութիւնը գործում է, այնտեղ նա չէ խնայում, ինչպէս այդ տեսնում ենք այն խեղացի կարգադրութեամբ, որ արել է Կոնստանտնուպոլիս այն բազմութիւն քահանաներից մէկի նկատմամբ, որոնք թողնում են իւրեանց որբացեալ ժողովուրդը և աշխարհէ աշխարհ են յածում: Կեսարիոյ թեմերից Ադ—Սարայի եկեղեցու Սահակ քահանային վերջին անգամ ազդարարուեցաւ, որ փութայ դառնալ իւր երկիրը և հովուել տեղի ժողովուրդը, եթէ յապաղեցնէ իւր դարձը պիտի դադարի քահանայական օրէն պաշտամունքը կատարելուց:

ԴՊԱՎԱՆ. — Իզմիրեան մրցանակաբաշխութիւնը իւր սկզբնաւորութիւնից ի վեր այս 11-րորդ անգամն է որ տեղի է ունենում: Այս անգամ ներկայացուել են Յանձնաժողովին հետեւեալ երկերը:

Ա.—Ս. Գ. Լուսաւորիչ, ուսումնասիրութիւն պատմական, մատենագրական և վարդապետական, Գրեց Աղան վ. Համամեան, Արմաշի դպրեվանքից, ձեռագիր:

Բ.—Վարդ. Առաքելոց անվաւերական կանոնաց մատենան, թուղթ Յակովբայ առ Կողբատոս և կանոնք Թագէի, Գրեց Հ. Յակոբոս վրդ. Տաշեան Վեննայի Մխիթարեան Ուխտից, տպ. 1894:

Գ. — Համամատական ուսումնասիրութիւն հայ, պարսիկ լեզուների, աշխատասիրեց Ս. Յ. Կուրտիկեան, ձեռագիր:

Դ. — Հնութիւնք Ակնայ, Յ. Կ. Ճանիկեան, Թիֆլիս 1895:

Ե. — Պատմութիւն Հայաստանեայց Առաքելական Նախահաւատ եկեղեցւոյ, Յ. Դադբաշեան, ձեռագիր:

Զ. — Միւռոնօրհնէք ու նորա կիրառութիւնը, Աբրահամ Յ. Այվազեան, ձեռագիր:

Տեղեկագիրը երկու գործ մրցանակի արժան դատած է. Բ. կարգի մրցանակ, 40 ոսկի Աղան վ. — ի երկասիրութեան. Գ. կարգի մրցանակ, 20 ոսկի Ճանիկեանի աշխատասիրութեան, Հ. Տաշեանի աշխատասիրութեան մասին Յանձնաժողովը յետաձգել է իւր վերջնական որոշումը:

ԲԱՐԵՆՈՐԴՈՒՄՆԵՐ.

Մասիսի տարւոյս 192 եւ 195 համարներում՝ կարդում ենք.

.... Տասանորդի տուրքը վարձելու հա-

մար գործածուած միջոցները օրինակով մը կրաւէ ցուցնել: Ենթադրենք Ք. . . . զիւղի տասանորդը հինգ տարուան մէջ առնուազն 6000 և առ առաւելն 10,000 զուրուշի վարձուած է: բերքերու նուազութեան և առատութեան համեմատ. արդ այս տարի, միւլթէզիմը աճուրդը յանկարծ կը բարձրացնէ 11,000-ի: Գիւղացին կուզէ ջանք մը ընել և ինքն ալ այդ զինք կառաջարկէ. այն ատեն միւլթէզիմը 12,000-ի կը բարձրացնէ: Արդ զիւղացին կը հաշուէ, որ այս տարուան բերքը սաւալըզին վրայ առաւելութիւն մը չունի: Մտխորդ տարուան տոմարները ձեռքը՝ զիւղի ինթիլյար մէջիսը, ուսին, մութարին քեթիպին հետ իւրաքանչիւր տան տասանորդին միջին հաշիւը կը գտնեն խղճմտօրէն, ու կը տեսնին որ 10,000 զուրուշը կամ գոցուի կամ ոչ: Արդ 1000 զուրուշի զոհողութիւն մը յանձն կառնեն, բայց աւելին անկարելի է: Իսկ միւլթէզիմը որ 2—3 երբեմն 4—5 հազար զուրուշ աւելի կը բարձրացնէ, աճուրդը ինչպէս կրնայ գործին տակէն անջնաս գուրս ելնել և նոյն իսկ բան մը շահել: Աւասիկ հոս են այն ապօրէն արարքները զոր այս ազամ, կայս. կառավարութիւնը իւր շրջաբերականին մէջ շեշտած է, «... հաւանական է, որ օտար վարձակալները, հակառակ օրէնքի, որոշեալ քանակութեանն աւելի տուրք գանձելու թաքուն խորհրդով, ուղեն աճուրդը աւելացնել և գիւղացիները չիրան անոնց դէմ մրցել՝ պէտք է որ տեղական կառավարութիւնները նախ հաստատ երաշխաւորութեամբ առնեն թէ վարձակալները տասանորդի որոշեալ տուրքէն աւելի քան մը պահանջելու իրաւունք պիտի չունենան»:

Այո՛. եթէ այդ վարձակալները օրէնքին որոշած սահմանին մէջ գանձեն իրենց իրաւունքը, այն ատեն պիտի չհամարձակեն չափազանց աւելցնել գիւղերու տասանորդը: Անոնք այլ և այլ ձևերու և անուաններու տակ շատ մը անիրաւ գանձումներ կընեն: Օրինակ. ցորենի շեղջը չափուած ժամանակ 17 շնիկէն (մէկ շնիկը չորս Միրու կոտ կամ Պօլսոյ երկու քիւր կը նշանակէ) 2 շնիկը միւլթէզիմը մէկ կողմ կը դնէ իրբե տասանորդ, հատ մըն ալ իրբե կալմաս կառնէ.

տասանորդը փոխանակ նոյնութեամբ առնելու, ստակի կը վերածնն և արժէքէն շատ աւելի՝ սա չափ հազար զուրուշ կը պահանջեն գիւղացիներէն. ուրիշներ պատճառներ կըստեղծեն զանազան միջոցներով թաճած (շեղջը թաճել՝ կը նշանակէ անոր չորս կողմը նշաններ դնել, որպէսզի եթէ աւրուի՝ տպացոյց ունենան թէ ցորենը գոցուած է) ցորենի շեղջը կաւրեն ու հետեւեալ օր ըսելով թէ գիւղացին ցորեն գոցած է, սաչափ ինքնագափ տուգանքի կենթարկեն զայն: Աւելցուցէք այս և ասոնց նման ուրիշ շատ անկանոնութեանց վրայ սա ալ, թէ միւլթէզիմները իրենց ընկերներով, զօրձիներով, ծառաներով, ձիերով, անպակաս հիւրերով գիւղացիներու քսակէն կրկերակրուեն: Ամեն տուն կարգով շարժու մէջ որոշեալ օր մը պարտական է անոնց կամ առաւօտեան, կամ կէսօրուան, կամ երեկոյեան ծաշը պատրաստել: Ուտելիքը ձրի և փառաւոր ըլլալէ յետոյ՝ մարդ օրը չորս անգամ ալ կը ծաշէ. . . . այո՛, փառաւոր. — կարմրուած հաւ, սագ, խորոված ուր, դառնուկ, արդար եղով տապկուած հաւկիթ և կանաչեղէն, իւղը ջրի պէս երեսին լողացող փիլաւ, ձմերուկ, խաղող, տանձ, ամեն տեսակ մրգեղէն զոր գիւղացին դուրսէն պիտի գնէ: Ահա ինչ որ կը կաղմեն միւլթէզիմներու ուտելիքը երբեմն երեք և աւելի ամիսներ: Մնչդեռ մէկ ամիսէն աւելի դործ պէտք չէր ունենային գիւղին մէջ»:

Հետեւաբար եթէ ջնջուի միւլթէզիմութիւնը և բացարձակ կանոնով մը գիւղերու վարձակալութիւնը գիւղացիներուն մնայ, կառավարութեան գանձը զգալի կերպով 10—20 առ $\frac{1}{10}$ վնաս մը կը կրէ: Օրինակ, մեծ գիւղեր կան որոնց աշարը վերջին տասը տասնը հինգ տարիներու ընթացքին մէջ երկու երեք անգամ աւելցած է: Այսպէս Բիթլիսի կուսակալութեան մէջ Պուլանդի դայմագամութեան կեդրոն եղող Կոր գիւղի տասանորդը 1882—84-ին հաղիւ 30—40,000 զուրուշ կարժէ եղեր. այսօր մինչև 100,000 զուրուշ կը հասնի անոր վարձակալութիւնը: Եթէ գիւղացիներուն մնար, ապահովապէս ամեն տարի աւելնալով մէկտեղ 20,000-էն անդին պիտի չանցնէր այդ տասանորդը, հետեւաբար ա-

մեն տարի կառավարութեան դանձր 30,000 ղուրուշի կորուստ մը պիտի կրէր: Եւ այս հաշուով ամբողջ երկրի տասանորդին կորուստը պիտի հասներ միլիոններու:

Վնդիրը այս տեսակէն քննելով, մենք բոլորովին իրաւունք պիտի տանք միւլթէզիմի դրութեան, քանի որ ելմտական դանձր զգալի կերպով կօգտուի անկէ: Բայց դիտելու է, թէ այդ դրութիւնը ուրիշ փնասակար կողմեր ալ չունի՞ր և անկէ առաջ եկած նիւթական փնասները օգուտներուն հետ բաղդատելով, տէրութեան ելմտական դանձին շահ թէ զէնք կաւելցնեն:

Նմախ պէտք է գիտնալ, որ գիւղերու տասանորդը ամենամեծ ազդեցութիւն ունի մի և նոյն գիւղին կամ գիւղախմբին, կամ կուսակալութեան, հետեւապէս ամբողջ երկրին վերայ, թէ գլխահարկի տուրքերու (պէտէլի ասքէրիյէ) դանձման, թէ ընդհ. վաճառականութեան, թէ յաջորդ տարուան երկրագործական արտադրութեանց և թէ ժողովրդի հարստութեան և բարօրութեան տեսակէտով առհասարակ: Ապացուցանենք այս չորս կետերն ալ:

1. Երբ գիւղը իւր ստոյգ տասանորդէն աւելի դնով մը ծախուած է (ինչպէս է հիմա առհասարակ) իւր կարողութենէն միջին հաշուով 100-ին 20—30 աւելի պիտի վճարէ:

2. Գիւղացին որովհետեւ այդ աւելին իւր զրամագլխէն կը վճարէ, առաջիկայ տարուան սերմացուն կը պակսի, կամ բոլորովին կըսպառի, քանի որ իւր տանը սովորական ուտելու հացէն բան մը չի կրնար մէկ կողմ դնել:

3. Եթէ գիւղացին յաջորդ իւր տան տարեկան պաշարը և յաջորդ տարուան սերմացուն մէկ կողմ դնել, պիտի չունենայ պէտք եղած աւելորդ ցօրենք ծախելու և անով իւր տան պէտք եղած հագուստը և ուրիշ պէտքերը գնելու:

4. Երբ գիւղացու ուտելու հացը կամ սերմացուն պակսի այս կերպով, կըստիպուի պարտք ընել:

5. Պարտքի տէր ընկնող գիւղացին իւր բերքը կըկիսէ պարտատէրին հետ, որովհետեւ

զրամը նուազ ըլլալով զաւաններու մէջ, տոկոսը անհամեմատ բարձր է:

6. Այս վիճակին հասած գիւղացին ամեն տարի կալին վրայ, տասանորդի տուրքը և պարտատիրոջ բաժինը հանելէ յետոյ, հազիւ մէկ քանի ամռուան ուտելու հաց կունենայ, այնպէս որ յաջորդ տարուան համար նորէն պարտքեր ընելու ստիպուած է, թէ ուտելու հացի, թէ սերմի համար:

Այս կերպով իւր կարողութիւններէն զրկուած, սպառած, պարտքի տակ ընկած գիւղացին պիտի չը կրնայ 1. կանոնաւորապէս և ամբողջովին վճարել գլխահարկը (պէտէլի ասքէրիյէ) այնպէս որ այս պահուսկայս. կառավարութիւնը ամեն գիւղի մէջ 100-ին 30—40 և աւելի առնելիք ունի և գիւղացիներու այս պարտքը միշտ աւելնալու վերայ է: 2. պիտի չկրնայ շնորհքով առուտուր ընել, հետեւաբար քաղաքներու վաճառականութիւններ և արհեստները զգալի կերպով պիտի փնասուին, ինչպէս եղած է այս վերջին տարիներու մէջ:

Քաղաքները կրելով այս հակազդեցութիւնը, իրենք ալ իրենց կարգին պիտի աղքատանան և կառավարութիւնը հոն ալ յետնեալ տուրքեր պիտի ունենայ: Օրինակ այս ինչ քաղաքի այն ինչ թաղը այս պահուսկ 100,000 ղուրուշի մօտ տալիք մը ունի, 10—15 տարիներէ ի վեր գիւղած, թաղ մը որու ապրուստը ուղղակի գիւղացիներու նիւթական վիճակէն կախում ունի և որու այս պարտքը ամեն տարի 10 առ 100 վերայ կը դնէ: Կառավարութիւնը սովորաբար 15 տարին մէկ անգամ թահվիլաթով կը մաքրէ այս յետնեալ տուրքերը, որոնք 100-ին 80 կորուստ մը կը ներկայացնեն, եւթագրելով որ թահվիլաթի անուանական արժէքը լինի 20 ղուրուշ: Այս պաշտօնական հաշուեյարդարի քանակութիւնը այնքան մեծ կը լինի, որքան մեր յիշած պայմաններուն մէջ յետնեալ տուրքերը շատ լինին, ինչպէս է ներկայ տասանորդի դրութեան մէջ: Իսկ երբ գիւղացիի աջքատութեան երեսէն վաճառականութիւնը կկնայ, կը պակսի Պօլսոյ հրապարակը զգալի փնաս մը կը կրէ: Եւրոպայէն մտնելիք ապրանքներու քանակութիւնը կը նուազի և մաքսային

տուրքն ալ իւր կարգին, մանաւանդ մանի-
ֆակտուրի էջին վերայ զգալի բաց մը պիտի
ունենայ: Գիւղացին ապրելու կամ իւր պարտ-
քերը վճարելու համար պիտի ստիպուի ծա-
խել իւր կենդանիները և շատ անգամ հողե-
րը որով յաջորդ տարի սովորականէն քիչ
սերմ պիտի ցանուի և արտադրութիւնը քիչ
պիտի լինի: Այս բոլոր պայմաններուն մէջ
յայտնի է որ ժողովրդի հարստութիւնը պի-
տի ջնջուի և երկրի նիւթական բարօրութիւ-
նը առ հասարակ վտանգի կենթարկուի:
Պահ մը ենթադրենք որ Թուրքիա՝ ընդունած
ըլլալով պաշտպան դրութիւնը, ընդունած ըլ-
լար նաև քարիթալիզմի դրութիւնը, որով
երկրի մէջի գրամատերերը շահէին և գրա-
մագլուխները հետզհետէ բազմանային: Պիտի
տեսնենք որ վարձակալութեան այս պայման-
ներուն մէջ գրամատերերու մէկ աննշան մա-
սը կը շահի: Միւլթէզիմներու մեծ մասը յոյ-
սը կը գնէ ցորենի գնին բարձրացման վերայ
և մինակ ամենամեծ գրամագլխի տէրերը կըր-
նան իրենց ցորենը քանի մը տարիներու հա-
մար պահել, առիթէն օգտուելու համար:
Այս մարդիկ իւրաքանչիւր զաւառի մէջ բնա-
կիչներու թուին 1000-ին 1-ը կրներկայացնեն,
հետեաքար աշարի ներկայ դրութենէն՝ 1000
բնակչի վերայ մի հողի կը շահի: Ընդհակա-
ռակը երբ տասանորդի վարձակալութիւնը
գիւղացիներուն մնայ, ասոնք ամեն տարի
100-ին 20—30 շոշափելի նիւթական շահ
մը կունենան: Միւս կողմէն իրենց գիւղին
տէրն ըլլալով կը քաջալերուին և յաջորդ տա-
րուան ցանքը կաւելցնեն, իրենց տուրքերն ու
պարտքերը կանոնաւորապէս և աստիճանաբար
կը վճարեն, աւելի մեծ քանակութեամբ ա-
ռուստուր կընեն, և տարիներու ընթացքի մէջ
ամեն տուն պզտիկ հարստութիւն մը կը շինէ,
որ առատ վարուցանքի հողերէ, բազմաթիւ
աշխատող և կաթնտու կենդանիներէ և անոնց
արամադրելի արդիւնքներէն պիտի բաղկա-
նայ: Հետեաքար Կայս. կառավարութեան
ձեռք առած այս թոյլատրող միջոցները, շատ
օգտակար պիտի լինին, թէ գիւղացիներու
թէ երկրին:

ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆՔ.

ԲԱՆԴԱՅԻՔ Ի ԿՈՆՏԱՆՍՏՆՈՒԼԻՆՔ ԶԱՐԳԱՅԵՏԻ.

Կոնստանտինոպոլի Ս. Էջմիածնի,
որով Տ. Թովմայ վարդապետն կարգի վանահայր
Մոզնոյ Ս. Դէորդայ վանուց և միանգամայն
գործակալ Աշտարակայ և Ապարանայ, ի տեղի
Տ. Թովհաննէս վարդապետի Դպիր Վարդա-
նեան: Թ. 669.

— Եանուս Տ. Թովհան քահանայի Ման-
գակունւոյ ի Սուշավա (Բուկովինայ), որով
շնորհի նմա ծաղկեայ փիլոն մանիշակադոյն:
Թ. 671:

— Եանուս Հոգեւոր Կառավարութեան
Կարուց, որով լուծեալ համարի պսակ Մ.
Թովհաննիսեան ընդ Թ. Ղուկասեան ի պատ-
ճառս թրքանալոյ առն, ըստ վկայութեան Ա-
ռաջն. Տեղապահի Կարնոյ: Թ. 677:

— Եանուս Սինօղի Ս. Էջմիածնի, որով
Տ. Հմայեակ վարդապետն Տ. Սարգսեան կարգի
ի պաշտօն հաստատուն վանահայրութեան
Խոր—Վիրապի վանուց, իսկ Տ. Պօղոս վար-
դապետն Մալխասեան, ըստ խնդրանաց իւրոց,
միաբան նոյն վանուց. Թ. 693:

— Եանուս Սիմէօնի Եղգարեան, որով
նա կարգի գանձապետ գանձանակադրամոց
Ս. Էջմիածնի ի Ս. Դէորդ եկեղեցւոյ Հին Նա-
խիջեանի: Թ. 719:

— Եանուս Տ. Թովհաննէս վարդապետի
Շիրակունւոյ, որով նա ըստ խնդրանաց իւ-
րոց, փոխադրի ի պաշտօնէ փոխանորդութեան
վիճակին Հայոց Ալեքսանդրապոլու նոյն պաշ-
տօնիւ ի Դօրի: Թ. 729:

— Օրհնութեան յանուն այրի Տ. Ալէք-
սանդրայ Ղալուսեան ի Ս. Պետերբուրգ:
Թ. 747: